

**Мацкевич В. Г.,**  
*аспірант 2 курсу*  
*ПВНЗ «Університет сучасних знань»*

## **ВПЛИВ СІМ'Ї НА ЕМОЦІЙНО-ПОЧУТТЄВУ СФЕРУ ДІТЕЙ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ**

Проблема впливу сім'ї на формування емоційно-почуттєвої сфери дітей підліткового віку є однією з ключових в контексті сучасних психологічної та педагогічної галузей наукового знання. Підлітковий вік як важливий етап онтогенетичного розвитку особистості характеризується інтенсивними змінами в емоційній сфері, що визначають подальше емоційне благополуччя, соціальну адаптивність і моральну стійкість індивіда. У цьому контексті сім'я виступає не лише середовищем первинної соціалізації, але й основним джерелом цінностей, норм і моделей поведінки.

Актуальність дослідження зумовлена сучасними викликами, такими як зростання кількості дисгармонійних сімейних відносин, вплив цифрових технологій на комунікацію між поколіннями, а також необхідність підтримки емоційного розвитку підлітків в умовах соціальних і культурних трансформацій. Сімейне неблагополуччя та недостатність уваги до потреб дітей у цей період часто стають причинами порушень у формуванні емоційної сфери, що призводить до зниження адаптивних здібностей і виникнення девіантних форм поведінки.

Ступінь дослідженості окресленої проблематики є в значній мірі висвітленою в рамках наукових джерел, оскільки питання впливу сімейного виховання на емоційний розвиток дітей входило в коло наукових інтересів великої кількості дослідників, зокрема українських (К. Ю. Бондар, Ж. В. Сидоренко, М. Моранець, Л. Кондратюка, О. Л. Туриніна, А. В. Валютна, Н. П. Берегова, А. А. Карп'юк та інші), які вивчали роль сімейних взаємин у формуванні емоційної стійкості та соціальних навичок. Водночас залишається недостатньо вивченою специфіка впливу новітніх соціокультурних факторів і трансформацій сімейних моделей на емоційну сферу підлітків.

Це визначає необхідність подальших наукових пошуків, спрямованих на виявлення механізмів взаємодії між сімейними факторами та емоційним розвитком, а також на розробку практичних рекомендацій для оптимізації виховного впливу родинного середовища.

**Мета роботи** – теоретично дослідити психологічні особливості впливу сім'ї на емоційно-почуттєву сферу підлітка. Проведений нами теоретичний огляд стане фундаментом для подальшого проведення

емпіричного дослідження впливу сім'ї на почуттєво-емоційну сферу підлітка в рамках написання дисертаційної роботи.

З метою аналітичного дослідження окресленої проблематики нами було використано низку теоретичних методів, а саме: аналіз наукової літератури, присвяченої досліджуваній проблематиці, синтез, узагальнення, класифікація.

Сім'я відіграє ключову роль у формуванні емоційно-почуттєвої сфери підлітків. Характер сімейних взаємин, стиль виховання та рівень емоційної підтримки зумовлюють розвиток емоційної регуляції, емпатії та соціальних навичок. Вивчення впливу сімейного середовища на ці процеси є важливим для розуміння механізмів становлення емоційної стійкості підлітків і створення умов для їх гармонійного розвитку.

Період підліткового віку характеризується завершенням дитинства та початком процесу дорослішання, що охоплює віковий діапазон від 10–11 до 14–15 років.

Емоційний розвиток починається ще до народження людини, а в підлітковому віці емоції тісно пов'язані зі спілкуванням. Особистісно значущі відносини з оточенням визначають зміст і характер емоційних реакцій. Однак недостатній досвід у переживанні емоцій у нових видах діяльності, таких як навчання, або у спілкуванні, призводить до того, що підліткі орієнтуються на індивідуальні особливості інших людей, а не на універсальні емоційні еталони. Зберігається також тенденція до негативного ставлення до себе, що провокує домінування негативних емоцій і дисбаланс у мотиваційній сфері. У порівнянні з молодшими школярами, підлітки краще вербально визначають основні емоції, такі як страх і радість. Починаючи з цього вікового періоду, знання про емоції набувають більш опосередкованого характеру, що відображає зміни в когнітивному та емоційному розвитку.

Емоції являють собою складний феномен, який включає нейрофізіологічний, нервово-м'язовий і феноменологічний аспекти. Їхній вплив на людину може суттєво відрізнятись, що проявляється у варіативності емоційних реакцій на однакові об'єкти не лише між різними людьми, але й у однієї особи в різні періоди життя.

Проблема батьківського впливу на підлітка та на його емоційно-почуттєву сферу є досить актуальною на сьогоднішній день, оскільки сучасні батьки досить багато часу приділяють роботі й забезпеченню себе і своєї сім'ї матеріальними благами, і в свою чергу мало приділяють уваги власним дітям. Як відомо, сім'я являється основним джерелом розвитку та наслідування, і тому саме батьківське ставлення в підлітковому віці формує адекватну емоційно-почуттєву сферу особистості підлітка.

Проведені раніше емпіричні дослідження дають підставу вважати, що безпосередня взаємодія підлітків із батьками є ключовим фактором у становленні норм і правил поведінки, розвитку моральних якостей,

формуванні адекватних емоційних реакцій, а також адаптивності й прийняття моральних цінностей.

**Висновки.** Отже, сімейне середовище відіграє ключову роль у формуванні емоційно-почуттєвої сфери дітей підліткового віку. Гармонійні стосунки в родині сприяють передачі духовних цінностей, формуванню моральних орієнтирів і адаптивної соціальної поведінки. Натомість дисгармонія, байдужість чи авторитарність у стосунках між батьками і дітьми негативно впливають на емоційний розвиток підлітків, провокуючи формування неадекватних моделей поведінки, зниження самооцінки та схильність до маргінальних форм соціальної взаємодії. Таким чином, підтримка здорових сімейних взаємин є визначальним чинником для забезпечення емоційного благополуччя і соціальної зрілості молоді.

Подальші дослідження впливу сімейного середовища на емоційно-почуттєву сферу підлітків доцільно зосередити на вивченні специфіки впливу різних стилів батьківського виховання у контексті соціокультурних змін. Особливу увагу слід приділити механізмам передачі ціннісних орієнтацій у сучасних сім'ях, враховуючи вплив цифровізації та змін у структурі комунікації. Перспективним є також аналіз ефективності програм психолого-педагогічної підтримки, спрямованих на корекцію дисгармоній у стосунках між батьками і дітьми, для формування емоційної стійкості та соціальної адаптивності підлітків.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-507-8-6>

**Родіна Ю. Д.,**

*доктор філософії, доцент,*

*доцент кафедри педагогіки та психології*

*Українського державного університету науки і технологій*

**Лева А. Д.,**

*здобувачка*

*Українського державного університету науки і технологій*

## **ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ФРУСТРОВАНOSTІ НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ**

Соціальна фрустрованість і нервово-психічна напруга є важливими явищами, які мають значний вплив на психічне здоров'я студентів. Сучасні умови навчання супроводжуються високими вимогами до адаптації, академічної успішності, соціальної взаємодії та